

Pirmajai latviešu avīzei - 180 gadu

Rīt apīt 180 gadu kopš pirmās latviešu avīzes izdošanas. Lai gan Latviju šajos gados piemeklējuši daudzi postoši notikumi, daži šīs pirmās avīzes eksemplāri tomēr saglabājušies, pateicoties ne tikai bibliotēku darbiniekiem, bet arī aizrautīgiem kolekcionāriem. Viens no tādiem ir Jānis Mundurs, kurš dienā «Latvenergo» nodarbojas ar kabeļu likšanu, bet brīvajos brīžos pārtop avīžniekā, kuru reizēm apskauž pat Fundamentālā bibliotēka.

Ar preses izdevumu kolekcionēšanu Jānis «saslima» septiņdesmito gadu sākumā. Jaunībā esot braukājis pa lauku sētām, meklēdams vecās «Bellacord» plates, lai tās pārrakstītu magnetofona lentēs un tādējādi pasargātu no iznīcības. Vienās mājās ieraudzījis sekcijā vecos «Atpūtas» numurus, pašķirstījis un... iepaticies. Ilgi cīnījies, līdz savācis pilnu komplektu - visus 869 numurus. Un tad jau velnam dvēsele esot bijusi atdota. Tagad Jāņa kolekcijā atrodas jau vairāk nekā 1450 nosaukumu preses izdevumu, kas izdoti līdz 1945. gadam, vairāk nekā 200 trimdas izdevumu un tad vēl 1300 pēckara izdevumu. Tie ir tikai nosaukumi, bet aiz otrās «Atpūtas» (pirmā iznāca laikā no 1911. līdz 1912. gadam) vien slēpjas teju 900 vienību. Daži eksemplāri Jāņa kolekcijā ir patiešām unikāli, kādu nav pat Fundamentālajā bibliotēkā, ar kuru iespēju robežās Jānis cenšas sadarboties.

Protams, ģimenei neklājas viegli, bet Jānis ir priecīgs, ka jaunākais dēls, kurš nupat pabeidzis Policijas akadēmiju, ir gatavs turpināt tēva iesākto. «Bez ģimenes atbalsta nevar - kas tik viss nav bijis sievai un bērniem jāpārcieš, bet viņi saprata. Un tas ir galvenais,» saka Jānis. Arī darba biedri viņu atbalstot un pat palīdzot ar īpaši grūti atrodamiem eksemplāriem. Atmodas izdevumus šodien esot visgrūtāk savākt, tāpat arī skolu avīzītes un pagastu izdevumus. «Nepietiek ne laika, ne naudas visur izbraukāt, bet tās avīzes pašas jau klāt nenāk.»

Pirmās latviešu avīzes numuru Jānis tur īpaši saudzīgi, jo ar to tad arī sākusies visa latvju prese. Četras nelielās (19X23 centimetri) lappuses, kas tika iespiestas Jelgavā, Stefenhāgena spiestuvē, 300 eksemplāru tirāžā ne tikai ienāca Kurzemes zemnieku mājās, cenšoties pastāstīt to, kas noticis pasaulē un pašu mājās, bet arī veidoja jaunus atzarus latviešu literārajai valodai. Iedomājieties - pirms tam pat vienkāršu sludinājumu latviešu valodā neviens vēl nebija sacerējis, tāpēc avīzes dibinātājam, skotu izcelsmes Jelgavā dzimušajam Lestenes mācītājam Kārlim Fridriham Vatsonam (1777 - 1826) nācās pamatīgi pacīnīties, lai izveidotu avīzi gana neitrālu un vispusīgu, kāda tā, vismaz sākumā, bija.

Jau ievadrakstā pirmajā avīzes numurā 1822. gada 5. janvārī (pēc vecā stila) Vatsons rakstīja: «...Mehs gribbam Latweeschu sinnaschanas wairot, daschas siņņas no klahteenes un no tahleenes atnesdami, daschu labbu padohmu dohdami, daschas gudrihbas ispaudami, ir brihscham paseedamees ko labbu mahciht un tā cik spehdami peepalihdset, pee arraju ļauschu prahta cillaschanas un labklahschanas...»

1853. gadā avīzes abonentu skaits sasniedza jau vairāk nekā 2000 eksemplāru, bet sešdesmitajos gados pat 4000.

No 1901. gada avīze iznāca divas reizes nedēļā, no 1911. gada - trīs reizes nedēļā, bet no 1913. līdz 1915. gadam - katru dienu, kad avīzes izdošanu pārtrauca Pirmais pasaules karš.